

Б

У

Д

И

Т

Е

Л

И

**„ОБЩЕСТВОТО НА ЗНАНИЕТО
И ХУМАНИЗМЪТ НА ХХІ ВЕК“**

**СБОРНИК С НАУЧНИ ДОКЛАДИ
ОТ ХХ НАЦИОНАЛНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ
1 НОЕМВРИ 2022 Г.**

**ЗА БУКВИТЕ
Ъ ПИСМЕТЕХЪ**

ОБЩЕСТВОТО НА ЗНАНИЕТО И ХУМАНИЗМЪТ НА XXI ВЕК
XX национална научна конференция
с международно участие
София, 1 ноември 2022 г.

KNOWLEDGE SOCIETY AND 21st CENTURY HUMANISM
The 20th International Scientific Conference
Sofia, 1st November 2022

ЗА БУКВИТЕ
О ПИСМЕНОСТЪТ

Сборникът „Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век“ е реализиран в рамките на проект „Стимулиране на научните комуникации в изследователската и преподавателската дейност на преподавателите от УниБИТ в националния и международен информационен обмен – Научни конференции с международно участие по случай Деня на будителите „Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век“ – 1 ноември 2022 г.“ (ПЧФНП 2022-07/08.04.2022 г.) по Наредбата на Министерството на образованието и науката, с ръководител доц. д-р Любомира Парижкова.

The Proceedings “Knowledge Society and 21st Century Humanism” has been realized within the project “Stimulation of Scientific Communication in the Research and Teaching Activities of ULSIT Lecturers in National and International Information Exchange – Scientific Conferences with International Participation on the Day of the Leader of the Bulgarian Revival of the 21st Century Knowledge and Humanism – 1st November, 2022” (PPFPP 2022-07/08.04.2022) under the Regulation of the Ministry of Education and Science, coordinated by Assoc. Prof. Lubomira Parijkova, PhD.

Университет по библиотекознание и информационни технологии
© Академично издателство „За буквите – О писменех“, 2022
ISSN 2683-0094

University of Library Studies and Information Technologies
©Academic Publisher “Za Bukvite – O Pismeneh”, 2022
ISSN 2683-0094

Академично издателство „За буквите – О писменех“ не носи отговорност за изказаните мнения, идеи и хипотези на авторите в техните доклади, включени в настоящия сборник.

Academic Publisher “Za Bukvite – O Pismeneh” does not take responsibility for the expressed opinions, ideas and hypotheses of the authors and their articles included in the current proceedings.

СЪСТАВИТЕЛ

Доц. д-р Любомира Парижкова

COMPILER

Assoc. Prof. Lubomira Parijkova, PhD

**МЕЖДУНАРОДЕН НАУЧЕН
КОМИТЕТ**

Проф. дн Ирена Петева –
председател, Университет по
библиотекознание и
информационни технологии,
София, България;

Проф. д.ик.н. Стоян Денчев,
Университет по библиотекознание
и информационни технологии,
София, България;

Проф. д-р Кристина Денчева,
Университет по библиотекознание
и информационни технологии,
София, България;

Проф. д-р Невила Рама,
Средиземноморски университет,
Албания;

Проф. д-р Натали Стоянофф,
Технически университет, Сидни,
Австралия;

Проф. д-р Карла Базили,
Университет „Гулиермо Маркони“,
Италия;

**Проф. к.т.н. Александър
Циганенко,**
Академия по медийна индустрия,
Русия;

Проф. д-р Геннадий Матрюхин,
Съветник към Държавната дума на
Руската федерация, Русия;

Проф. д-р Иван Гарванов,
Университет по библиотекознание
и информационни технологии,
София, България;

Проф. д-р Иванка Павлова,
Университет по библиотекознание
и информационни технологии,
София, България;

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
COMMITTEE**

Prof. D.Sc. Irena Peteva – chair,
University of Library Studies and
Information Technologies,
Bulgaria;

Prof. D.Sc. Stoyan Denchev,
University of Library Studies and
Information Technologies,
Bulgaria;

Prof. Kristina Dencheva, PhD,
University of Library Studies and
Information Technologies,
Bulgaria;

Prof. Nevila Rama, PhD,
Mediterranean University,
Albania;

Prof. Natali Stoyanoff, PhD,
Technical University, Sydney,
Australia;

Prof. Carla Basili, PhD,
Guglielmo Marconi University,
Italy;

Prof. D.Sc. Aleksander Tsiganenko,
Media Industry Academy,
Russia;

Prof. Gennady Matriuhin, PhD,
Russian Duma Advisor,
Russia;

Prof. D.Sc. Ivan Garvanov,
University of Library Studies and
Information Technologies,
Bulgaria;

Prof. Ivanka Pavlova, PhD,
University of Library Studies and
Information Technologies,
Bulgaria;

Проф. д.т.н. Елена Шойкова-Стоянова,

Университет по библиотекознание и информационни технологии, София, България;

Prof. D.Sc. Elena Shoikova-Shoykova,

University of Library Studies and Information Technologies, Bulgaria;

Проф. д-р Йосип Бурущич,

Институт по социални науки „Иво Пилар“, Хърватия;

Prof. Josip Burusic, PhD,

Ivo Pilar Social Sciences Institute, Croatia;

Проф. д-р Евгени Манев,

Университет по библиотекознание и информационни технологии, София, България;

Prof. Evgeny Manev, PhD,

University of Library Studies and Information Technologies, Bulgaria;

Проф. д-р Владо Бучковски,

Скопски университет, Северна Македонија;

Prof. Vlado Bučkovski, PhD,

Skopje University, North Macedonia;

Проф. д-р Андрей Манойло,

Московски државен университет, Русија;

Prof. D.Sc. Andrey Manoylo,

Moscow State University, Russia;

Проф. д-р Ванче Бойков, Нишки

универзитет, Србија;

Prof. Vanche Boykov, PhD,

University of Niš, Serbia;

Проф. д.т.н. Атанас Начев,

Университет по библиотекознание и информационни технологии, София, България;

Prof. D.Sc. Atanas Nachev,

University of Library Studies and Information Technologies, Bulgaria;

Проф. д-р Маргарита Терзиева,

Универзитет „Проф. д-р Асен Златаров“, Бургас, България;

Prof. D.Sc. Margarita Terzieva,

University Prof. Dr. Asen Zlatarov, Burgas, Bulgaria;

Проф. д.ик.н. Ирина Новикова,

Беларуски државен технолошки университет, Беларус;

Prof. D.Sc. Irina Novikova,

Belarus State Technical University, Belarus;

Проф. д-р Румяна Папанчева,

Универзитет „Проф. д-р Асен Златаров“, Бургас, България;

Prof. Rumiana Papancheva, PhD,

University Prof. Dr. Asen Zlatarov, Burgas, Bulgaria;

Проф. д-р Тереза Тренчева,

Универзитет по библиотекознание и информационни технологии, София, България;

Prof. Tereza Trencheva, PhD,

University of Library Studies and Information Technologies, Bulgaria;

Доц. д-р Любомира Парижкова,

Универзитет по библиотекознание и информационни технологии, София, България;

Assoc. Prof. Lubomira Parijkova, PhD,

University of Library Studies and Information Technologies, Bulgaria;

Проф. д-р Христина Богова,
Университет по библиотекознание
и информационни технологии,
София, България;

Prof. Hristina Bogova, PhD,
University of Library Studies and
Information Technologies,
Bulgaria;

Доц. д-р Калин Стоев,
Университет по библиотекознание
и информационни технологии,
София, България;

Assoc. Prof. Kalin Stoev, PhD,
University of Library Studies and
Information Technologies,
Bulgaria;

Доц. д-р Веселин Чантов,
Университет по библиотекознание
и информационни технологии,
София, България;

Assoc. Prof. Veselin Chantov, PhD,
University of Library Studies and
Information Technologies,
Bulgaria;

Доц. д-р Николай Митев,
Университет по библиотекознание
и информационни технологии,
София, България;

Assoc. Prof. Nikolay Mitev, PhD,
University of Library Studies and
Information Technologies,
Bulgaria;

Доц. д-р Йордан Деливерски,
Университет по библиотекознание
и информационни технологии,
София, България;

Assoc. Prof. Jordan Deliversky, PhD,
University of Library Studies and
Information Technologies,
Bulgaria;

Доц. д-р Красимира Александрова,
Национална библиотека „Св. св.
Кирил и Методий“, Университет по
библиотекознание и информационни
технологии, София, България;

Assoc. Prof. Krasimira Aleksandrova, PhD,
National Library St. St. Cyril and Methodius,
University of Library Studies and Information
Technologies,
Bulgaria;

Доц. д-р Антоанета Тотоманова,
Национална библиотека
„Св. св. Кирил и Методий“, София,
България;

Assoc. Prof. Antoaneta Totomanova, PhD,
National Library St. St. Cyril and Methodius,
Bulgaria;

Доц. д-р Мустафа Хатиплер,
Тракийски университет, Турция.

Assoc. Prof. Mustafa Hatipler, PhD,
Trakia University, Turkey.

**НАУЧЕН И ОРГАНИЗАЦИОНЕН
КОМИТЕТ**

Доц. д-р Любомира Парижкова
 Доц. д-р Веселин Чантов
 Доц. д-р Евгения Ковачева
 Доц. д-р Боян Жеков
 Доц. д-р Диана Стоянова
 Доц. д-р Катя Рашева-Йорданова
 Доц. д-р Калин Стоев
 Доц. д-р Стефка Толева-Стоименова
 Гл. ас. д-р Поли Муканова
 Гл. ас. д-р Камелия Планска-Симеонова
 Гл. ас. д-р Елисавета Цветкова
 Гл. ас. д-р Мила Кръстева
 Гл. ас. д-р Гергана Янчева
 Гл. ас. д-р Калина Минчева
 Гл. ас. д-р Соня Спасова
 Гл. ас. д-р Ива Костадинова
 Гл. ас. инж. д-р Евелина Здравкова-
 Величкова
 Гл. ас. д-р Деница Димитрова
 Гл. ас. д-р Габриела Ангелова
 Гл. ас. д-р Деница Младенова
 Гл. ас. д-р Светлана Сярова
 Гл. ас. д-р Стелиана Йорданова
 Гл. ас. д-р Десислава Стоева
 Д-р Теодора Генова
 Агнеса Цветкова

**SCIENTIFIC AND ORGANIZING
COMMITTEE**

Assoc. Prof. Lubomira Parijkova, PhD
 Assoc. Prof. Veselin Chantov, PhD
 Assoc. Prof. Evgenia Kovacheva, PhD
 Assoc. Prof. Boyan Zhekov, PhD
 Assoc. Prof. Diana Stoyanova, PhD
 Assoc. Prof. Katia Rasheva-Yordanova, PhD
 Assoc. Prof. Kalin Stoev, PhD
 Assoc. Prof. Stefka Toleva-Stoimenova, PhD
 Sen. Assist. Prof. Poli Mukanova, PhD
 Sen. Assist. Prof. Kamelia Planska-Simeonova, PhD
 Sen. Assist. Prof. Elisaveta Tsvetkova, PhD
 Sen. Assist. Prof. Mila Krasteva, PhD
 Sen. Assist. Prof. Gergana Yancheva, PhD
 Sen. Assist. Prof. Kalina Mincheva, PhD
 Sen. Assist. Prof. Sonia Spasova, PhD
 Sen. Assist. Prof. Iva Kostadinova, PhD
 Sen. Assist. Prof. Eng. Evelina Zdravkova-
 Velichkova, PhD
 Sen. Assist. Prof. Denitsa Dimitrova, PhD
 Sen. Assist. Prof. Gabriela Angelova, PhD
 Sen. Assist. Prof. Denitsa Mladenova, PhD
 Sen. Assist. Prof. Svetlana Syarova, PhD
 Sen. Assist. Prof. Steliana Yordanova, PhD
 Sen. Assist. Prof. Desislava Stoeva, PhD
 Teodova Genova, PhD
 Agnesa Tsvetkova

СЪДЪРЖАНИЕ

ДЕН НА КНИЖОВНОСТТА И БУДИТЕЛСТВОТО Проф. дн Ирена Петева.....	21
ПРЕДГОВОР	25
ЗАВЕТИТЕ НА ПРЕП. ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ И ПРАВСТВЕНИТЕ ЦЕННОСТИ НА ХРИСТИЯНСКИЯ ХУМАНИЗЪМ В НАЧАЛОТО НА XXI ВЕК Костадин Нушев.....	32

ПЪРВА СЕКЦИЯ КНИЖОВНОСТ И ХУМАНИЗЪМ

ПОСЛАНИЯ НА ФРЕНСКАТА ЛИТЕРАТУРА ЗА ДЕЦА ОТ ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА XX ВЕК Маргарита Терзиева.....	44
КУЛТУРНИ ПРАКТИКИ ЗА ПРИЕМАНЕ НА РАЗЛИЧИЕТО (ДРУГОСТТА) Мая Горчева.....	52
СЧУПЕНО. ЕДНА НОМИНАЦИЯ ЗА ДУМА НА ГОДИНАТА Йорданка Захариева.....	62
НОВАТА ЦЕНЗУРА – НА КРЪСТОПЪТ Мариана Атанасова	71
РЕТОРИЧНИ И ПОЛИТИЧЕСКИ РИТУАЛИ. ЕЗИКОВО-ПОЛИТИЧЕСКИ ЛОГОТИП Пенка Георгиева.....	79
ОСОБЕНОСТИ ПРИ БИБЛИОГРАФСКОТО ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА СЛАВЯНСКИ КИРИЛСКИ ПЕЧАТНИ КНИГИ (XVI – XIX век) Габриела Ангелова, Камелия Христова	91
ЕЗИКОВА И ТОПОНИМНА СПРАВОЧНО-ИНФОРМАЦИОННА ЕНЦИКЛОПЕДИЧНА КАРТА НА ПАИСИЕЗНАНИЕТО ПРЕЗ XXI ВЕК (Историографски комплекс на постнекласическото знание) Стоян Денчев, Александра Куманова, Николай Василев	101
НОВИЯТ, АКТУАЛЕН ВАРИАНТ НА СТАНДАРТА БДС ISO 690: 2021 „ИНФОРМАЦИЯ И ДОКУМЕНТАЦИЯ. РЪКОВОДСТВО ЗА БИБЛИОГРАФСКИ ПОЗОВАВАНИЯ И ЦИТИРАНЕ НА ИНФОРМАЦИОННИ ИЗТОЧНИЦИ“ Росица Кръстева.....	113

БИБЛИОГРАФСКИ РЕСУРСИ, ПРЕДСТАВЯЩИ ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА ОПИСАНИЕ, ДИГИТАЛИЗИРАНЕ И СЪХРАНЕНИЕ НА АРХИВНИ МАТЕРИАЛИ, И ТЯХНАТА РЕФЛЕКСИЯ ВЪРХУ ОБУЧЕНИЕТО НА СТУДЕНТИ Събина Ефтимова, Тая Тодорова, Елена Савова	124
СВЕТОВНИ ИНИЦИАТИВИ ПО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19, СВЪРЗАНИ С ТЕРАПЕВТИЧНАТА ФУНКЦИЯ НА ЧЕТЕНЕТО Поли Муканова	136
ЗА ДОБРИТЕ ПРАКТИКИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА ПРЕД БИБЛИОТЕКИТЕ ПО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯТА Ирена Илиева, Надежда Томова, Димитрина Бояджиева, Мими Тошева-Мазнева, Нели Нинова, Димитър Димитров, Ангел Георгиев	144
ИЗКУСТВО И НАУКА – СИНЕРГИЯ В УНИВЕРСИТЕТСКА СРЕДА В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 Евелина Здравкова	154
ОБЗОР НА ПРОЕКТИ В ОБЛАСТТА НА БИБЛИОТЕРАПИЯТА Теодора Генова, Събина Ефтимова	162
„ТЕЖКИТЕ“ КНИГИ ЗА БЪЛГАРСКИТЕ ЧИТАТЕЛИ – РЕЗУЛТАТИ ОТ АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ Любомира Парижкова	173
ДЕЗИНФОРМАЦИЯТА, МЕДИЙНАТА ГРАМОТНОСТ И БИБЛИОТЕКИТЕ В НОВИЯ СВЕТОВЕН ИНФОРМАЦИОНЕН РЕД Кристина Върбанова-Денчева, Радостина Денчева	185
МОДЕЛЪТ НА КОЛЕКТИВНИЯ ЗАПАД – КРИПТОУПРАВЛЕНИЕ НА ЧЕРНАТА АРИСТОКРАЦИЯ Дончо Иванов	197

ВТОРА СЕКЦИЯ
КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО – ИСТОРИЯ, СЪВРЕМИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

„ИДЕАЛНИЯТ ОБРАЗ“ НА БУДИТЕЛИТЕ: ЙОРДАНКА ФИЛАРЕТОВА Жоржета Назърска	210
АНТОНИН ЙОЗЕФ ТОМИШКА – АРХИТЕКТЪТ НА ДОКТОРСКИЯ ПАМЕТНИК В СОФИЯ И НА ЦЪРКВАТА ПРИ СЕЛО ШИПКА Благовеста Иванова.....	220
ИНОВАТИВНО МУЛТИМЕДИЙНО УЧЕБНО ПОМАГАЛО ПО РЕЛИГИЯ: МЕТОДИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА Светла Шапкалова, Жоржета Назърска	236
„ДРУГИТЕ“ ЧИТАЛИЩА Венцислав Велев	245

ЗНАЧЕНИЕ И РОЛЯ НА ПОЛИТИЧЕСКИТЕ МАВЗОЛЕИ В СЪВРЕМИЕТО Александра Иванова	255
ВЪЗРАЖДАНЕ НА ДУХОВНИТЕ ЦЕННОСТИ С ПОСТРОЯВАНЕ НА ПРАВОСЛАВЕН ХРАМ (ПО ПРИМЕРА НА СЕЛО ВЕДРОВО) Светла Шапкалова	264
ЗЛАТНИЯТ ФОНД НА НАЦИОНАЛНОТО РАДИО – ОРГАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА НАЦИОНАЛНОТО АРХИВНО НАСЛЕДСТВО Тина Петрова	273
НАУЧНИЯТ АРХИВ НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ ПО ВРЕМЕ НА ИЗВЪНРЕДНА ЕПИДЕМИЧНА ОБСТАНОВКА (13 МАРТ 2020 г. – 1 АПРИЛ 2022 г.) Мила Кръстева	285
ГРАФИТИ КОМУНИКАЦИЯТА – СЪХРАНЯВАНЕ И ПРЕДАВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ ЧРЕЗ ИЗОБРАЖЕНИЯ Христо Христов	294
ТЕХНОЛОГИЯ НА УСТОЙЧИВАТА ЕКОСИСТЕМА В ТУРИЗМА Румен Драганов	304

ТРЕТА СЕКЦИЯ
ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ
И ДИГИТАЛНИ ТРАНСФОРМАЦИИ НА ЗНАНИЕТО

ПРИЛОЖЕНИЕ НА МУЛТИМЕДИЙНИ РЕСУРСИ В КОМБИНАЦИЯ С ВИРТУАЛНА РЕАЛНОСТ ПРИ ОБУЧЕНИЕТО ПО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО Антония Станева, Катя Рашева-Йорданова, Даниела Борисова	316
УПРАВЛЕНИЕ НА ИНОВАЦИОННИТЕ ПРОЦЕСИ ЧРЕЗ СОЦИАЛНИТЕ МЕДИИ Стефка Толева-Стоименова, Катя Рашева-Йорданова, Димитър Христов	328
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ДЕЙНОСТНО ОРИЕНТИРАНИЯ ПОДХОД В ОБУЧЕНИЕТО ПО ЧУЖД ЕЗИК В АКАДЕМИЧЕН КОНТЕКСТ Теодора Генова	338
ЕЛЕКТРОННИТЕ ЗДРАВНИ ЗАПИСИ И ЕЛЕКТРОННОТО ЗДРАВНО ДОСИЕ Мария Радева	346
ИНФЛУЕНСЪРИТЕ И НОВИТЕ ДИГИТАЛНИ РЕАЛНОСТИ Борис Борисов	357
КОЛИЧЕСТВЕНА ОЦЕНКА НА КИБЕРРИСКА Боян Жеков, Васил Панайотов, Светлана Сярова	367

ЧЕТВЪРТА СЕКЦИЯ
СИГУРНОСТ – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В ХХІ ВЕК

СЪВРЕМЕННИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА ИКОНОМИКАТА Боян Дуранкев	377
МЕХАНИЗМЪТ ЗА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА И БОРБАТА С КОРУПЦИЯТА Йордан Деливерски	389
БЪЛГАРИЯ – РЕГИОНАЛЕН ЕНЕРГИЕН ЦЕНТЪР. МИСИЯ ВСЕ ПО-(НЕ)ВЪЗМОЖНА Владислав Лазаров.....	403
ЮГОСЛАВСКО-АЛБАНСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ И АЛБАНСКИЯТ ВЪПРОС В ПЕРИОДА НА СТУДЕНАТА ВОЙНА – ПРОБЛЕМ ПРЕД СИГУРНОСТТА НА БАЛКАНИТЕ Марияна Стамова.....	412
ОСНОВИ НА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ НА САЩ И НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ Пламен Богданов.....	423
ИЗПОЛЗВАНЕ НА НАУЧЕН АНАЛИЗ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТЕРОРИЗМА Константин Казаков.....	436
СЪВРЕМЕННИ ПРОЯВЛЕНИЯ НА ТЕРОРИЗМА И НОВИ ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО МУ Асен Захариев.....	445
ПРАВНИ ГАРАНЦИИ ПРИ ИЗПОЛЗВАНЕ НА НОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ ЗА ЦЕЛИТЕ НА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ПРЕСТЪПНОСТТА И ТЕРОРИЗМА Маргин Захариев.....	453
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ЛОГИСТИКАТА НА СИСТЕМАТА ЗА НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ ПРЕЗ ХХІ ВЕК, ПРЕДОПРЕДЕЛЕНИ ОТ ВОЙНАТА В УКРАИНА Володя Цветанов.....	464
СИГУРНОСТ НА СЪДЕБНО-ИНФОРМАЦИОННАТА СИСТЕМА, ВНЕДРЕНА В СЪДЕБНАТА ПАЛАТА В ГРАД СТАРА ЗАГОРА Милена Колева, Стефан Чертоянов.....	476

ПЕТА СЕКЦИЯ
УНИВЕРСИТЕТСКА МЛАДЕЖКА АКАДЕМИЯ
ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ЗНАНИЯ

ОБЩЕСТВОТО НА ЗНАНИЕТО И ХУМАНИЗМЪТ НА XXI ВЕК – ДИЛЕМА ИЛИ ИМПЕРАТИВ ЗА РАЗВИТИЕТО НА СТРАНАТА В ЕПОХАТА НА ГЛОБАЛИЗАЦИЯ 4.0 Антон Банков.....	489
KNOWLEDGE TRANSFER CHALLENGES IN TIMES OF SOCIO-POLITICAL CRISIS Sven Nieper.....	501
УПРАВЛЕНИЕТО НА ЗНАНИЯТА КАТО ОСНОВА ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА ИНТЕЛЕКТУАЛНИЯ КАПИТАЛ В БИБЛИОТЕКАТА Албена Янева.....	513
ВЛИЯНИЕ НА ЕПИДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ РЕШЕНИЯТА НА МЕНИДЖЪРА В БИБЛИОТЕКАТА НА МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ПЛЕВЕН Габриел Георгиев.....	520
БИБЛИОТЕКИТЕ И ПРИНОСЪТ ИМ ЗА НАГРАДАТА „ДОСТЪПЕН ГРАД“ Радослав Христов.....	530
ЛЕГАЛНИ ИЗТОЧНИЦИ ЗА ЧЕТЕНЕ НА ЕЛЕКТРОННИ КНИГИ ПО ПРАКТИКАТА НА „ОЗОН Е-КНИГИ“, БЪЛГАРИЯ Стефанка Митева	543
АНИМАТИВНИЯТ ПОДХОД В ОБРАЗОВАНИЕТО И РОЛЯТА МУ ЗА МОТИВИРАНЕ НА ЧЕТЕНЕТО ЗА УДОВОЛСТВИЕ Николинка Михайлова	553
ЧЕТЕНЕТО В РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ Виолина Тодорова.....	562
ТЕМАТА ЗА БИБЛИОТЕРАПИЯТА ПРИ ДИПЛОМАНТИТЕ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ „БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ“ В НАЦИОНАЛНА ПРОФЕСИОНАЛНА ГИМНАЗИЯ ПО ПОЛИГРАФИЯ И ФОТОГРАФИЯ Ивелина Дамянова	573
АНТИЧНОТО СЛОВНО НАСЛЕДСТВО В БЪЛГАРИЯ – ПРЕВОДИТЕ НА РИМСКА КОМЕДИЯ Катрин Якимова-Желева	584
НОВИЯТ ОБРАЗ НА ЖЕНАТА В БЪЛГАРСКОТО КИНО ОТ СОЦИАЛИЗМА Елиза Младенова.....	595

РЪОНЕ ГОСИНИ – ЕПОХА В РАЗВИТИЕТО НА КОМИКСА Ралица Колева	606
МУЗЕЙНА СБИРКА В КРИПТАТА НА КАТОЛИЧЕСКИ ХРАМ „ПРЕСВЕТО СЪРЦЕ ИСУСОВО“, ГРАД РАКОВСКИ Георги Георгиев, Ивелина Георгиева	614
ЕТНОГРАФСКОТО МНОГООБРАЗИЕ В КЪРДЖАЛИЙСКИЯ РЕГИОН – МОСТ МЕЖДУ МИНАЛО И СЪВРЕМИЕ Йова Стефанова.....	630
ПАНАИРИ НА КНИГАТА ПО СВЕТА Изабела Кръстева	640
ГЛАДЪТ – МЕТОД И СРЕДСТВО Свитлана Петкова	651
HOW TO INCREASE FEMALE REPRESENTATION IN MANAGEMENT AND EXECUTIVE POSITIONS Ingrid Meixner	662
THE CHANGE IN THE CUSTOMER JOURNEY DUE TO DIGITALIZATION Gianna Leonore Marinotti.....	673
DIGITALIZATION OF SMEs IN TIMES OF CRISES IN EUROPE Mostapha Bouyrakhen	683
ETHNIC CUSTOMARY LAW IN RELATION TO POLITICAL, MILITARY AND SECURITY ISSUES Mentor Tahiri, Berat Aqifi	691
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА БАЛАНСИРАНА СИСТЕМА ОТ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ЕФЕКТИВНОСТ В ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ „ТЕХНИЧЕСКИ ОПЕРАЦИИ“ Климент Стойчев	700
RESILIENCE AND SUSTAINABILITY: TRADE-OFFS IN SUPPLY CHAIN IMPLEMENTATION Björn Bresk	708
DISRUPTION ANALYSIS OF A GERMAN INSURTECH Maik Waschke	722
THE BATTLE FOR ALEPPO, KURDS AND THE SWITCHING ALLIANCES Ramiz Ismajli	731
THE POLITICAL-MILITARY IMPACT OF THE SELF-PROCLAIMED STATEHOODS OF ABKHAZIA AND SOUTH OSSETIA Adnan Sogojeva.....	740

ДЖИХАДЪТ – ИСЛЯМИЗАЦИЯТА НА ЕВРОПА И БЪДЕЩЕТО НА НЕВЕРНИЦИТЕ В НЕЯ Георги Първанов	750
НЕЗАКОННАТА МИГРАЦИЯ И ТРАФИКЪТ НА ХОРА Йоанна Веселинова	760
СЪВРЕМЕННИТЕ СИСТЕМИ И ТЕХНИКА ЗА СИГУРНОСТ И РОЛЯТА ИМ ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ЗАЩИТЕНА ОФИС СРЕДА Илиана Димитрова	769
МОБИЛНИЯТ ТЕЛЕФОН КАТО МЕДИЕН ЦЕНТЪР, КАТО АВТОНОМНА МЕДИЯ, КАТО НЮЗРУМ – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, ПРЕДИМСТВА И ПРИЛОЖЕНИЯ Ирина Шуликова-Костадинов.....	780
АНАЛИЗ НА РИСКОВЕТЕ В ОБМЕНА НА ФИСКАЛНИ ДАННИ ЧРЕЗ КАСОВИ АПАРАТИ Ясен Танев, Мирослав Стефанов, Драгош-Каталени Барбу	794
ПАРАЛЕЛНИ ФИНАНСОВИ ОПЕРАЦИИ, ПРЕДПОСТАВКА ЗА НЕЗАКОННО ФИНАНСИРАНЕ НА ДЕЙНОСТИ, ПРЕДСТАВЛЯВАЩИ ЗАПЛАХА ЗА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ Виктория Димитрова	806
ACCIDENTS CAUSED BY ELEVATOR SYSTEMS Mark Dietz	812
ОПИСАНИЕ НА АЛГОРИТЪМА ADAVOOST, ИЗПОЛЗВАН ПРИ РАЗПОЗНАВАНЕТО НА ИЗОБРАЖЕНИЯ Росен Капланов	821
ИНОВАЦИИ В МОРСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ Хелин Ахмед	836
РЕЦЕНЗИЯ	846

CONTENT

A DAY OF NATIONAL SPIRIT AND IDENTITY Prof. D.Sc. Irena Peteva	23
PREFACE	29
THE COVENANTS OF REVEREND PAISIUS OF HILENDAR AND THE MORAL VALUES OF CHRISTIAN HUMANISM AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY Kostadin Nushev	42

SECTION 1 LITERATURE AND HUMANISM

FRENCH CHILDREN’S LITERATURE MESSAGES FROM THE SECOND HALF OF THE 20 th CENTURY Margarita Terzieva	51
CULTURAL PRACTICES FOR ACCEPTING DIFFERENCE (OTHERNESS) Maya Gorcheva	61
BROKEN. ONE NOMINATION FOR THE WORD OF THE YEAR Yordanka Zaharieva	70
THE NEW CENSORSHIP – AT THE CROSSROADS Mariana Atanasova	78
RHETORICAL AND POLITICAL RITUALS. LANGUAGE-POLITICAL LOGOTYPE Penka Georgieva	90
ISSUES OF THE BIBLIOGRAPHIC IDENTIFICATION OF SLAVIC PRINTED BOOKS Gabriela Angelova, Kameliya Hristova	100
LINGUISTIC AND TOPONIMIC REFERENCE-INFORMATION ENCYCLOPEDIA MAP OF THE PAISIY STUDIES IN XXI CENTURY (Historiographic complex of the postnonclassical knowledge) Stoyan Denchev, Alexandra Kumanova, Nikolay Vasilev	111
THE NEW, CURRENT VERSION OF THE STANDARD BDS ISO 690: 2021 INFORMATION AND DOCUMENTATION – GUIDELINES FOR BIBLIOGRAPHIC REFERENCES AND CITATIONS TO INFORMATION RESOURCES Rositsa Krasteva	123

BIBLIOGRAPHIC RESOURCES PRESENTING GOOD PRACTICES OF TRADITIONAL DESCRIPTION, DIGITIZATION AND STORAGE OF ARCHIVAL MATERIALS AND THEIR REFLECTION ON TRAINING OF STUDENTS Sabina Eftimova, Tania Todorova, Elena Savova.....	134
GLOBAL INITIATIVES RELATED TO THE THERAPEUTIC FUNCTION OF READING DURING THE COVID-19 PANDEMIC Polly Mukanova.....	143
ON GOOD PRACTICES AND CHALLENGES IN FRONT OF LIBRARIES DURING THE PANDEMIC Irena Ilieva, Nadezhda Tomova, Dimitrina Boyadzhieva, Mimi Tosheva-Mazneva, Nelly Ninova, Dimitar Dimitrov, Angel Georgiev.....	152
ART AND SCIENCE – SYNERGY IN THE UNIVERSITY ENVIRONMENT IN THE CONDITIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC Evelina Zdravkova.....	161
REVIEW OF PROJECTS IN THE FIELD OF BIBLIOTHERAPY Teodora Genova, Sabina Eftimova.....	172
THE ‘HEAVY’ BOOKS FOR BULGARIAN READERS. SURVEY RESULTS Lubomira Parijkova.....	184
DISINFORMATION, MEDIA LITERACY AND LIBRARIES IN THE NEW WORLD INFORMATION ORDER Kristina Varbanova-Dencheva, Radostina Dencheva.....	196
THE MODEL OF THE COLLECTIVE WEST – CRYPTOGRAPHY OF THE BLACK ARISTOCRACY Doncho Ivanov.....	208

SECTION 2
CULTURAL HERITAGE – HISTORY, MODERNITY AND PERSPECTIVES

THE “ICONIC IMAGE” OF THE AWAKENERS: YORDANKA FILARETOVA Georgeta Nazarska.....	219
ANTONIN JOSEF TOMISHKA – THE ARCHITECT OF THE DOCTORAL MONUMENT IN SOFIA AND OF THE CHURCH NEAR THE VILLAGE OF SHIPKA Blagovesta Ivanova.....	235
INNOVATIVE MULTIMEDIA TEACHING MATERIAL ON RELIGION: METHODOLOGICAL CHARACTERISTICS Svetla Shapkalova, Georgeta Nazarska.....	244

THE “OTHER” CHITALISHTA Ventsislav Velev.....	254
SIGNIFICANCE AND ROLE OF POLITICAL MAUSOLEUMS NOWADAYS Alexandra Ivanova.....	263
REVIVAL OF SPIRITUAL VALUES WITH THE CONSTRUCTION OF AN ORTHODOX TEMPLE (FOLLOWING THE EXAMPLE OF VEDROVO VILLAGE) Svetla Shapkalova.....	272
THE GOLDEN COLLECTION OF THE NATIONAL RADIO – AUTHORITY FOR MANAGEMENT OF THE NATIONAL ARCHIVAL HERITAGE Tina Petrova.....	284
THE SCIENTIFIC ARCHIVE OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES DURING AN EMERGENCY EPIDEMIC SITUATION (13 th MARCH 2020 – 1 st APRIL 2022) Mila Krasteva.....	293
GRAFFITI COMMUNICATION – STORAGE AND TRANSMISSION OF INFORMATION THROUGH IMAGES Hristo Hristov	303
SUSTAINABLE ECOSYSTEM IN TOURISM TECHNOLOGY Rumen Draganov	314

**SECTION 3
INFORMATION TECHNOLOGIES
AND DIGITAL TRANSFORMATIONS OF KNOWLEDGE**

APPLICATION OF MULTIMEDIA RESOURCES IN COMBINATION WITH VIRTUAL REALITY IN THE EDUCATION OF FINE ARTS Antonia Staneva, Katia Rasheva-Yordanova, Daniela Borissova	327
MANAGEMENT OF INNOVATION PROCESSES THROUGH SOCIAL MEDIA Stefka Toleva-Stoimenova, Katia Rasheva-Yordanova, Dimitar Christozov.....	337
APPLICATION OF TASK-BASED APPROACH IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING AT UNIVERSITY SETTINGS Teodora Genova.....	345
ELECTRONIC HEALTH RECORDS AND ELECTRONIC HEALTH FILES Maria Radeva.....	356
INFLUENCERS AND NEW DIGITAL REALITIES Boris Borisov.....	366

QUANTITATIVE ASSESSMENT OF CYBER RISK Boyan Jekov, Vasil Panayotov, Svetlana Syarova	375
---	-----

SECTION 4
SECURITY – CHALLENGES IN THE 21ST CENTURY

CONTEMPORARY ASPECTS OF ECONOMIC GOVERNANCE Boyan Durankev	388
THE RULE OF LAW MECHANISM AND THE FIGHT AGAINST CORRUPTION Jordan Deliversky	402
BULGARIA – REGIONAL ENERGY CENTER. MISSION INCREASINGLY (IM)POSSIBLE Vladislav Lazarov	411
YUGOSLAV-ALBANIAN RELATIONS AND THE ALBANIAN QUESTION DURING THE COLD WAR – SECURITY PROBLEMS IN THE BALKANS Mariyana Stamova	422
FUNDAMENTALS OF NATIONAL SECURITY OF THE USA AND THE REPUBLIC OF BULGARIA Plamen Bogdanov	435
USE OF SCIENTIFIC ANALYSIS TO COUNTER TERRORISM Konstantin Kazakov	444
CURRENT TERRORISM AND NEW TENDENCIES IN ITS DEVELOPMENT Asen Zahariev	452
LEGAL GUARANTEES IN THE USE OF NEW TECHNOLOGIES FOR THE PURPOSE OF COUNTERING CRIME AND TERRORISM Martin Zahariev	463
CHALLENGES TO THE LOGISTICS OF THE NATIONAL SECURITY SYSTEM IN THE XXI CENTURY DETERMINED BY THE WAR IN UKRAINE Volodya Tsvetanov	475
SECURITY OF JUDICIAL INFORMATION SYSTEM IMPLEMENTED IN THE COURT IN THE CITY OF STARA ZAGORA Milena Koleva, Stefan Chertoyanov	487

SECTION 5
UNIVERSITY YOUTH KNOWLEDGE ACADEMY

THE KNOWLEDGE SOCIETY AND 21 ST CENTURY HUMANISM – A DILEMMA OR IMPERATIVE FOR THE DEVELOPMENT OF THE COUNTRY IN THE ERA OF GLOBALIZATION 4.0 Anton Bankov	500
KNOWLEDGE TRANSFER CHALLENGES IN TIMES OF SOCIO-POLITICAL CRISIS Sven Nieper.....	501
KNOWLEDGE MANAGEMENT AS A BASIS FOR BUILDING INTELLECTUAL CAPITAL IN THE LIBRARY Albena Yaneva.....	519
INFLUENCE OF THE COVID-19 EPIDEMIC ON THE MANAGER’S DECISIONS AT THE LIBRARY OF MEDICAL UNIVERSITY – PLEVEN Gabriel Georgiev.....	529
LIBRARIES AND THEIR CONTRIBUTION TO THE ACCESS CITY AWARD Radoslav Hristov.....	542
LEGAL SOURCES FOR READING E-BOOKS ON THE PRACTICE OF OZONE E-BOOKS, BULGARIA Stefanka Miteva	552
THE ANIMATIVE APPROACH IN EDUCATION AND ITS ROLE TO MOTIVATE READING FOR PLEASURE Nikolinka Mihaylova	561
READING IN EARLY CHILDHOOD Violina Todorova.....	572
THE TOPIC OF BIBLIOTHERAPY AMONG LIBRARY STUDIES GRADUATES AT THE NATIONAL PROFESSIONAL HIGH SCHOOL OF POLYGRAPHY AND PHOTOGRAPHY Ivelina Damianova.....	583
THE ANCIENT VERBAL HERITAGE IN BULGARIA – THE TRANSLATIONS OF ROMAN COMEDY Katrin Iakimova-Zheleva	594
THE NEW IMAGE OF WOMEN IN BULGARIAN SOCIALIST CINEMA Eliza Mladenova	605
RENÉ GOSCINNY – AN ERA IN THE DEVELOPMENT OF COMICS Ralitsa Koleva.....	613

MUSEUM COLLECTION IN THE CRYPT OF THE CATHOLIC CHURCH “THE SACRED HEART OF JESUS”, RAKOVSKI Georgi Georgiev, Ivelina Georgieva	629
ETHNOGRAPHIC DIVERSITY IN KARDZHALI REGION – A BRIDGE BETWEEN PAST AND PRESENT Yova Stefanova.....	639
BOOK FAIRS WORLDWIDE Izabela Krasteva.....	650
HUNGER-METHOD AND MEANS Svitlana Petkova.....	661
HOW TO INCREASE FEMALE REPRESENTATION IN MANAGEMENT AND EXECUTIVE POSITIONS Ingrid Meixner	662
THE CHANGE IN THE CUSTOMER JOURNEY DUE TO DIGITALIZATION Gianna Leonore Marinotti.....	673
DIGITALIZATION OF SMEs IN TIMES OF CRISES IN EUROPE Mostapha Bouyrakhen	683
ETHNIC CUSTOMARY LAW IN RELATION TO POLITICAL, MILITARY AND SECURITY ISSUES Mentor Tahiri, Berat Aqifi	691
OPPORTUNITIES FOR IMPLEMENTING A BALANSCED SCORECARD IN THE STATE AGENCY OF TECHNICAL OPERATIONS Kliment Stoychev.....	707
RESILIENCE AND SUSTAINABILITY: TRADE-OFFS IN SUPPLY CHAIN IMPLEMENTATION Björn Bresk.....	708
DISRUPTION ANALYSIS OF A GERMAN INSURTECH Maik Waschk	722
THE BATTLE FOR ALEPPO, KURDS AND THE SWITCHING ALLIANCES Ramiz Ismajli.....	731
THE POLITICAL-MILITARY IMPACT OF THE SELF-PROCLAIMED STATEHOODS OF ABKHAZIA AND SOUTH OSSETIA Adnan Sogojeva.....	740
JIHAD – THE ISLAMISATION OF EUROPE AND THE FUTURE OF THE INFIDELS WITHIN Georgi Purvanov	759
ILLEGAL MIGRATION AND HUMAN TRAFFICKING Yoanna Veselinova	768

MODERN SYSTEMS AND TECHNIQUES FOR SECURITY AND THEIR ROLE FOR CREATING A SECURE OFFICE ENVIRONMENT Iliana Dimitrova	779
THE SMARTPHONE AS A MEDIA CENTER, AS AN AUTONOMOUS MEDIUM, AS A NEWSROOM – CHALLENGES, ADVANTAGES AND APPLICATIONS Irina Shulikova-Kostadinov	793
ANALYSIS OF RISKS IN THE EXCHANGE OF FISCAL DATA THROUGH CASH REGISTERS Yasen Tanev, Miroslav Stefanov, Dragoş-Cătălin Barbu	805
PARALLEL FINANCIAL OPERATIONS, A PREREQUISITE FOR THE ILLEGAL FINANCING OF ACTIVITIES REPRESENTING A THREAT TO NATIONAL SECURITY Viktoria Dimitrova.....	811
ACCIDENTS CAUSED BY ELEVATOR SYSTEMS Mark Dietz	812
OVERVIEW OF ADABOOST ALGORITHM USED IN IMAGE RECOGNITION TECHNOLOGIES Rosen Kaplanov	835
INNOVATIONS IN MARINE EDUCATION Helin Ahmed.....	845
REVIEW	848

„ДРУГИТЕ“ ЧИТАЛИЩА

Венцислав Велев

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Средата на XIX век е белязана с бурен подем на културно-просветното движение на българите, което е част и от борбите за национално освобождение. Започва процес по учредяване на читалища, които се превръщат във важни центрове на българската общност. Читалища възникват и в градове, в които има силно присъствие на българската емиграция. Тези „други“ читалища стават обединителен център на българската диаспора и са елемент от борбата ѝ за отстояване на националното самосъзнание и противопоставяне на чуждата асимилация.

Ключови думи: читалища, българска емиграция, българска диаспора.

Въведение

60-те и 70-те години на XIX век са белязани от учредяването на нови читалища в различни селища. Идеята за изграждане на културно-просветни организации се приема не само от представителите на българската интелигенция, която е формирана основно от учителското съсловие, но среща подкрепа и в лицето на различните занаятчии, търговци, както и на представителите на духовните среди. И макар че читалищата възникват на основата на националната идентичност и самосъзнание предимно на българите в ареала на земите, които те населяват, много скоро тяхното разпространение излиза и извън неговите граници. Факт е, че като общодостъпна организация, все повече читалището се приема за обединителен център и на българите, които се заселват и формират колонии в други градове на Османската империя, както и извън нея. То подпомага и започналите процеси на даване на отпор на опитите за асимилация на българското население, както и нарастващата нужда от повдигане на неговия национален дух. По този начин читалището е както инструмент в борбата за самоопределение на българското население, така и възможност за неговото консолидиране.

Методология на изследването

При изготвянето на настоящото изследване са използвани всички видове архивни документи, както и изследванията на историци по проблематиката. Обект е възникването на читалищата сред

българската емиграция през 60-те и 70-те години на XIX век. Изводите са базирани на направен анализ на същността на тази изконна българска институция през изследвания период.

Резултати

От средата на XIX век българската емиграция се ситуира в двата основни в онзи момент центъра – Букурещ и Цариград. Нейни представители има и в други румънски градове и в по-малко сръбски и гръцки такива. По почина на сънародниците си от българските земи те предприемат стъпки за основаване на читалища¹. Спецификата при тях обаче е в обстоятелството, че мястото на възникване не съпада с ареала на разпространение на българската етническа общност. По този начин те се определят като „другите“ читалища, т.е. учредени от българите, живеещи постоянно в по-близки или далечни места извън традиционните за етноса земи. Сред дейците, прегърнали тази идея, се открояват Георги С. Раковски, Л. Каравелов, Хр. Ботев, Екзарх Йосиф и др.

Още от началото на 50-те години на XIX век се забелязва подчертано желание сред многобройните българи, живеещи в румънските земи, за учредяване на национални културно-просветни организации. Подобни стъпки има в Букурещ и Темишвар. Двигател на тези действия е Георги С. Раковски. Той организира няколко големи сбирки в Букурещ, на които присъстват голям брой от българите, живеещи там. Непрекъснато се издига призива, че където и да са, българите не трябва да забравят народността и отечеството си. Изказва се необходимостта за събиране на средства за купуване на книги и за абонамент за вестници и списания с цел учредяване на читални, в които всеки да е добре дошъл. На следващо място, това дело следвало да бъде в основата на формирането на национална организация на българите, по примера на подобни от другата страна на р. Дунав [1]. В резултат на проявения интерес, както и на непрекъснатата дейност на Раковски, през 1861 г. на базата на учредената вече в Букурещ читалня българите, живеещи там, основават читалище, което наричат „Братска любов“. Ентузиазмът е голям, което е видно от направените изказвания. Това личи и от думите на Георги Зафиров, който в свое писмо до Г. Раковски отбелязва: „Затичаха са сичките за съочастването на това заведение“². На първото събрание, на което са приети устав и форма на печат, официално е провъзгласено, че целта е да се създаде нарочно място за четене и общуване, в което да се даде възможност и на българските емигранти свободно да се събират и да споделят своите проблеми. Началото е белязано от оформянето на специална малка библиотека с

български книги, на която самият Г. Раковски подарява около 100 екземпляра от своята книга „Горски пътник“. Активна дейност започва да се развива по отношение на разпространението сред българите на различни вестници, както и на призиви за народополезна дейност. Започват акции за събиране на помощи, с които да се подкрепят българи, изпаднали в затруднение. Първите стъпки, колкото и обещаващи да са, скоро са спрени. Според Захарий Стоянов причините за това са настъпилите разногласия между Г. Раковски и някои от по-големите български търговци, живеещи в Букурещ. Спорът между тях се заключава във виждането за пътищата и ходовете, които следва да се предприемат по отношение на очертаващото се движение за освобождение на България. Всичко това довежда до почти пълно замиране на дейността на читалищните дейци. Следват опити за възобновяване на работата на читалището, но те са спорадични. Най-често се проявяват в изнасяне на сказки и индивидуални събирания. Необходимостта от културно средище обаче е осъзната и от двата лагера в българската емиграция – т.нар. „млади“ и „стари“, в резултат на което през 1868 г. е учредено още едно читалище, приело името „Българско народно читалище“ [2]. Въпреки това активна дейност не е регистрирана. Видимо обаче е разделението между българите, живеещи в Букурещ, което се проявява и в посещаемостта на двете читалища и липсата на единодействие помежду им. Това кара част от дейците да се изказват за обединение, което обаче е трудно постижимо. Българите се призовават към единодействие, както и към подкрепа за народностната кауза.

Извън Букурещ, където има най-силно изразена българска колония, читалище възниква и в крайдунавския град Браила. Съвременниците му често го определят като град с полубългарски характер, предвид обстоятелството, че населението му наброява колкото българи, толкова и румънци. Според откъслечни сведения, в края на 1868 г. или началото на 1869 г. тук възниква читалище. Това е продиктувано от необходимостта от единен център, който да подпомага издаването на български вестници в Румъния. По същото време в Браила се установява Добри Войников. Тук той започва да издава своя в. „Дунавска зора“. По своята същност Браилското читалище послужва като основа за създаденото година по-късно Българско книжовно дружество. Разположено в няколко помещения, то е място за изнасяне на сказки и за заемане на книги от населението. Изказващите се поставят акцент върху необходимостта от развитие на науката и популяризиране на новите научни достижения, тъй като според тях само по този начин ще се осъществи напредък на

българското общество. В тази си дейност Браилското читалище активно си сътрудничи с формираното тук Българско книжовно дружество, с което споделя помещения. Действителните членове на дружеството Васил Друмев и Васил Стоилов, както и Добри Войников често са сред основните лектори и излизат с пространни слова пред българската общност. Посредством тях те разкриват богатата българска история и насърчават събуждането на народностния дух и желанието за свобода [3].

Междувременно читалища възникват и в други румънски градове. Гюргево е едно от първите такива селища. Разположено най-близо до Русе, в него постоянно пребивават или преминават много българи. Сред гюргевските читалищни дейци изпъква Иван Кършовски, който ежеседмично изнася сказки. Чест гост тук е Л. Каравелов. Организирано се театрални представления, които имат голям успех. Не по-малко активно е сформиранието читалище в Крайова, което носи името „Зора“. Местните българи го възприемат като „обществено българско заведение“, а също и „като училище не само за младите, но и за старите“. Събирането на книги и изпращането им в българските селища, както и подпомагането на ученици и техните учители са едни от основните задачи на местните читалищни дейци. Техният почин е възприет и от българите, живеещи в Олтеница, Плоещ и много други румънски селища. Всички читалища на българските емигранти поддържат тесни връзки помежду си, като голяма част от тях се включват активно в народоосвободителното движение, белязано със създаването на поделения на революционните комитети, както и в подготовката на Априлското въстание [4].

По подобие на българите в Букурещ и другите румънски градове, живеещите в Цариград (Иstanbul) също предприемат стъпки за учредяване на свое читалище. Това е очакван и естествен акт предвид обстоятелството, че към средата на XIX век българската колония наброява около 80 000 души. Тук са разположени канторите на едни от най-заможните български търговци. В столицата на Османската империя живеят и едни от най-известните български духовници, които водят борбата за самостоятелна Българска църква [5]. Сред инициаторите за създаването на Цариградското читалище е видният възрожденец Христо Стамболски. Заедно с още десетина млади българи, между които най-активни са Стефан Илич, Димитър Добрович, Тодор Бурмов, Георги Груев и др., той подчертава необходимостта от създаване на културен център по подобие на съществуващите гръцки такива. За подкрепа те се обръщат към видния духовник Иларион Макариополски, който е поканен да оглави читалищните дейци. Последният с радост приветства идеята за

читалище, въпреки че отклонява поканата да го оглави. Дава обаче конкретни съвети, които са приети от инициаторите. Всички се обединяват около виждането, че българите имат „въпиюща нужда от просветителски фактори“, както и от място, където да се обединят тези усилия. Макариополски съдейства от църковната община да бъдат отделени няколко помещения, които да се предоставят на новото читалище. Така през първата половина на март 1866 г. официално е обявено началото на Цариградското българско читалище. На първото събиране е оповестен началният вариант за устав. Същият бива скрепен с подписите на 43 души, от което можем да съдим, че толкова са и учредителите на читалището. Формирано е настоятелство в следния състав: хаджи Мина Пашов – председател, Георги Груев – подпредседател, Станчо Брадински – секретар, Никола Бракалов – писар, Николчо Тъпчилещов – касиер. За библиотекар е избран Лука Моравенов [6]. Читалището намира силна подкрепа в лицето на местните български духовници, начело с И. Макариополски, който по време на църковна служба в началото на април същата година осветява начинанието и това се приема за своеобразна втора дата на откриване на Цариградското читалище. В структурно отношение приетите за членове са напълно равноправни, като се различават само по членските вноски – от 50 до 200 и повече гроша годишно. Всички се ангажират да работят за благото на българския народ, както и да се противопоставят на опитите той да бъде асимилиран в духовно и езиково отношение. Обявяването на българското читалище намира широк отзвук и сред останалите народности, населяващи столицата на империята. В свои издания те отбелязват този акт. И докато гърците изразяват в повечето случаи недоволство, сръбските издания изказват поздравления, като уведомяват, че българите са приели почина на останалите балкански народи и най-вече на сръбския, за да учредят и те свои средища [7].

Цариградското българско читалище се помещава в част от метоха към църквата „Св. Стефан“. Първите стъпки са насочени и към привличане на нови членове, особено на такива, които не само са известни сред българите, но имат и финансова възможност да подпомогнат делото. Постепенно дейците приемат за своя мисия да поддържат тесни контакти с българската колония в столицата, както и с представители на вече възникналите на много места читалища. Пропагандирането на целите на читалището особено се активизира от 1868 г., когато начело на настоятелството застава Петко Р. Славейков. Като активен дописник на много вестници, той се заема с популяризирането на отделни читалищни инициативи, както и с осъществяването на преки контакти с българите от другите части на

империята. Макар и започнало с голям ентузиазъм и активни мероприятия, много скоро дейността на читалището започва да замира. Това е резултат както на настъпили и тук търкания между отделни читалищни дейци, по подобие на другите читалища, така и на липсата на желание от страна на богатите български търговци да подкрепят някои от инициативите. В дописки на страниците на в. „Македония“ се казва, че прекомерните амбиции на някои от по-известните цариградски българи, както и политическата нестабилност в империята довеждат до спирането на всякакви прояви на читалищна дейност [8]. Скоро тези различия частично са преодолени и в началото на 1869 г. читалището започва да развива дейност. Разгръща се кампания за купуване и събиране на книги, които се изпращат на българските училища, заявили потребност от обогатяване на книжния фонд на библиотеките им. Подпомагат се читалните на други читалища, особено на такива, които се разкриват в пограничните със Сърбия и Гърция селища. Всичко това е отразено в годишния доклад на Цариградското читалище за 1869 г. Приема се нов тип дейност, свързан с подпомагане на работата на учители, изпратени в български училища в по-малки селища. Това е в резултат и на изпълнението на главната цел – читалището да застане в основата на националната идентичност и самосъзнание на българите по всички земи, които те населяват. По-късно това бива доразвито в оповестеното „Възвание към читалищата“. В него, наред с други организационни въпроси, се казва, че по своята същност тези културни средища са призвани да осъществяват „еднаква дейност по събуждането и просвещението на целия български народ по всичките страни от общото ни Отечество“. Виждането се споделя на страниците на различни издания, но най-популярно то става след публикуването му във в. „Македония“. Следващата крачка е свързана с организирането на поредица сказки, които започват да се провеждат редовно. Подчертано засилената дейност на читалището довежда и до идеята за създаване на общ печатен орган не само на Цариградското читалище, но и на всички читалища като цяло. До този момент бележките и дописките се публикуват на страниците на отделни български издания. Статии четем във в. „Македония“, „Цариградски вестник“, изданията от Хр. Г. Данов „Летоструй“ и др. Възниква идеята е частично заимствана от гърците, които отдавна имат отделно печатно издание, свързано с техните силогози. Радетели за такова издание са най-вече Тодор Икономов и Петко Р. Славейков. Първият брой на новото списание излиза на 1 октомври 1870 г., като за целта е издадено разрешително на името на Иван Найденов. Главен редактор е Марко Балабанов. Още от началото то е възприето като открита демократична трибуна на

патриотичната българска интелигенция. В първите броеве е посочено, че списанието е с широк спектър, като в него ще се печатат предимно материали, подпомагащи развитието на непрекъснато възникващите нови читалища. Очертават се рубрики в следните раздели: „Книжовност“, представяща както българска, така и чуждестранна литература; „Общи предмети“, които очертават научните сфери, свързани с историята, философията, религиозността и нравствеността; „Изящни изкуства и краеведчески описания“; „Търговия и пътешествия“; „Опознаване на светци и други известни личности“; „Популяризиране на българския език“ и пр. [9]. Списанието бързо набира популярност. Автори на материали в него стават едни от най-известните възрожденци, които по това време живеят в Цариград. Интересът провокира читалищните дейци да потърсят възможности за разкриване на собствена печатница, като за целта се разгръща широка кампания за набиране на средства. На призива откликват както побогатите българи в Цариград, така и читалища от всички български селища. Това разкрива възприетото виждане списанието да възплъщава националния характер на читалищната идея и движение като цяло [10]. През 1872 г. редактор на сп. „Читалище“ става Тодор Икономов. Възникват известни спорове между отделните членове и редактори, като разногласията основно са за развитието на църковното движение. Вътрешните конфликти слагат отпечатък както върху периодичността на излизането на списанието, така и върху броя и съдържанието на сказките, организирани от Цариградското читалище. Стига се дотам, че започва да се повдига въпросът за спиране на самото списание. За да се успокоят нещата, се намесват и духовници, които излизат с призови за отстояване на националното самосъзнание, което е немислимо без читалищата и техния печатен орган [11]. Макар да се правят много опити за възобновяване на дейността на читалището, тя постепенно замира, като проявите му имат спорадичен характер.

Заклучение

През 60-те и 70-те години на XIX век българската емиграция и българите, живеещи в различни краища на Османската империя, не остават встрани от общия подем, свързан с читалищната идея. Разбирайки читалищата като център за отстояване на българщината, те работят за учредяването на нови читалища. Дейността им е част от общите процеси, засегнали и читалищата в българските селища. Периодите на активност са следвани от временен застой. Въпреки това читалищната идея се предава между българите и бележи нови етапи на развитие. Общата цел, макар и невинаги гласно изказана, е свързана с борбата за политическа независимост и изравняване на мястото на

българите с това на съседните балкански народи, поели вече по пътя на своето автономно развитие. Всичко това определя читалищата като важен елемент в борбата за национално освобождение и възстановяване на българската държавност от втората половина на XIX век.

Бележки

¹ Първите български читалища се учредяват през 1856 г. в Свищов, Лом и Шумен.

² **Narodnost**, g. I, br. 19 ot 23 fevruari 1868 g.

[**Народност**, г. I, бр. 19 от 23 февруари 1868 г.]

Reference/Литература

1. **Sachev**, Ev. Parvoto narodno chitalishte v Bulgaria ili sazhdavneto na evropeysko sotsiokomunikativna organizatsia. – V: *150 godini narodno chitalishtno delo*. Sofia, 2007, s. 133.

[**Сачев**, Ев. Първото народно читалище в България или създаването на европейско социоконмуникативна организация. – В: *150 години народно читалищно дело*. София, 2007, с. 133.]

2. **Narodnost**, g. I, br. 19 ot 23 fevruari 1868 g.

[**Народност**, г. I, бр. 19 от 23 февруари 1868 г.]

3. **Dunavska zora**, g. II, br. 52 ot 29 mart 1870 g.

[**Дунавска зора**, г. II, бр. 52 от 29 март 1870 г.]

4. **Zhechev**, N. Balgarskite chitalishta v Rumania prez Vazrazhdaneto. – V: **150 godini narodno chitalishtno delo**. Sofia, 2007, s. 117 – 123.

[**Жечев**, Н. Българските читалища в Румъния през Възраждането. – В: *150 години народно читалищно дело*. София, 2007, с. 117 – 123.]

5. **Buzhashka**, B. Balgarskata pravoslavna obshtnost v Istanbul. Istorija i perspektivi. <<https://bulgarika.alle.bg>> (18.04.2022).

[**Бужашка**, Б. Българската православна общност в Истанбул. История и перспективи. <<https://bulgarika.alle.bg>> (18.04.2022).]

6. **Stambolski**, Hr. Avtobiografia. Dnevniitsi i spomeni. T. I (1852 – 1868). Sofia, 1927, s. 281.

[**Стамболски**, Хр. Автобиография. Дневници и спомени. Т. I (1852 – 1868). С., 1927, с. 281.]

7. **Harbova**, E. Balgarskoto chitalishte v Tsarigrad (1866 – 1876) i kulturno-natsionalnoto Vazrazhdane. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“, 2006.

[**Харбова**, Е. Българското читалище в Цариград (1866 – 1876) и културно-националното Възраждане. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2006.]

8. **Makedonia**, g. III, br. 21 ot 19 april 1869 g.

[**Македония**, г. III, бр. 21 от 19 април 1869 г.]

9. **Chitalishte**, g. I, kn. 1 ot 1 oktombri 1870 g.

- [**Читалище**, г. I, кн. 1 от 1 октомври 1870 г.]
10. **Turtsia**, г. VI, br. 51 от 3 февруари 1871 г.
[**Турция**, г. VI, бр. 51 от 3 февруари 1871 г.]
11. **Den**, г. I, br. 19 от 16 юни 1875 г.
[**Ден**, г. I, бр. 19 от 16 юни 1875 г.]

За автора

Венцислав Велев е доцент в УниБИТ. Неговите интереси са свързани с изследване на събитията от българската история след Освобождението, читалищното и библиотечното дело, политиките за опазване и популяризиране на културното наследство, нематериалното културно наследство на България, политиките на ЮНЕСКО.

За контакт с автора: v.velev@unibit.bg

THE “OTHER” CHITALISHTA

Ventzislav Velev

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: The middle of the 19th century was marked by a rapid rise of the cultural and educational movement of the Bulgarians, which was also part of the struggle for national liberation. A process of establishing community centers (Chitalishta) had begun, then becoming important centers of organizations of the Bulgarian community. Chitalishte also appeared in cities where there was a strong presence of Bulgarian emigration. These “other” community centers became the unifying center of the Bulgarian diaspora and were part of its struggle to defend national self-consciousness and oppose foreign assimilation.

Keywords: community centers (chitalishta), Bulgarian emigration, Bulgarian diaspora.

About the author

Ventzislav Velev is an Assoc. Prof. at ULSIT. His interests are related to the study of the events of Bulgarian history after the Liberation, the Chitalishte and the library work, the policies for preservation and promotion of the cultural heritage, the intangible cultural heritage of Bulgaria, and the policies of UNESCO.

To contact the author: v.velev@unibit.bg